

Analiza komentara učesnika u javnoj raspravi o Nacrtu Strategije razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji do 2016.godine

Uvod

Nacrt Strategije razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji do 2016 godine nastao je kao rezultat protokola o saradnji potpisanog između Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva, sa jedne, i Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), Asocijacije nezavisnih elektronskih medija (ANEM), Udruženja novinara Srbije (UNS), Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV), Asocijacije medija i Lokal presa, sa druge strane. Protokolom je formirana radna grupa koja se sastojala od sedam članova, od toga je tri predloženo od strane pet udruženja – NUNSa, UNSa, ANEMa, NDNVa i Local Pressa, dva od strane Asocijacije medija i dva od strane samog Ministarstva. U radu radne grupe je u svojstvu konsultanta povremeno učestvovao i ekspert Evropske Komisije, preko Delegacije Evropske Komisije u Republici Srbiji, a u svojstvu posmatrača predstavnik Organizacije za Evropsku bezbednost i saradnju (OEBS). Ministarstvo je radnoj grupi pružilo i stručnu i tehničku pomoć u vidu dva pravnika stručna za evropske integracije i jednog inženjera, kao i saradnika za organizaciju. Protokol je zaključen 18. aprila 2011. godine, kada je formirana i radna grupa Ministarstva, dok je rok za predaju teksta Nacrta Strategije bio 1. jun 2011. godine.

Protokolom je omogućeno da svaki član radne grupe izdvoji svoje mišljenje, ukoliko je u suprotnosti sa većinskim, i da takvo alternativno rešenje takođe bude deo konačnog teksta uz prateće obrazloženje. Konačan tekst je, po Protokolu, utvrdio Ministar i taj tekst je uputio na javnu raspravu, objavljujvanjem na veb stranici Ministarstva.

Radna grupa je ispoštovala dogovoreni rok i 1. juna konacan tekst Nacrta Strategije predala Ministarstvu za kulturu, informisanje i informaciono društvo u dalju proceduru, bez i jedne alternative. Ministar je odlučio da tekstom radne grupe, bez izmena, otpočne javnu raspravu, koja je trebala da bude završena 1. jula, ali je zbog velikog interesovanja produžena do 15.jula 2011. godine. Ministarstvo je video zapise sa svih šest okruglih stolova objavilo na svojoj veb stranici 07.jula, dok su 12. jula objavljeni i pristigli pisani komentari. Naknadno su na sajt stavljani samo komentari Narodnih poslanika i Radio Televizije Srbije.

U daljem tekstu će biti analiziran svaki od 31 komentara učesnika javne rasprave, dok će na kraju biti predloženo da se za ono što se iz pristiglih komentara čini prihvatljivim pronađe mesto u budućoj Strategiji.

Pitanja oko kojih se najviše polemisalo tokom javne rasprave

Tema oko koje se vodila najveća debata jeste **pitanje izlaska države iz vlasništva u medijima**. Radna grupa se opredelila za stanovište da država treba da izađe iz vlasništva svih medija, osim javnih servisa Srbije i AP Vojvodine. U toku javne rasprave a i u pisanim komentarima učesnika pojavila su se još dva stanovišta u vezi vlasništva u medijima. Prvi je da opštinske i gradske medije ne treba privatizovati već ih treba transformisati u regionalne javne servise, koji bi se finansirali iz pretplate građana, prihoda od marketinga i ugovora sa lokalnim samoupravama, kojima bi lokalne samouprave obavezno finansirale programe koji su propisani kao javni servis građana. Predloženo je i da se upravni i savetodavni odbori i direktori takvih medija biraju na način kojim bi se izbegao politički uticaj. Drugi konkretan predlog tiče se transformacije vlasništva medija koji emituju program na manjinskim jezicima. Na primer, Narodni poslanici, Vlada AP Vojvodine, i većina Nacionalnih saveta manjina smatraju da je neophodno da se mediji koji emituju program na jezicima nacionalnih manjina izuzmu iz privatizacije i ostanu u javnom vlasništvu, tj u vlasništvu lokalnih samouprava, odnosno da mogu da ih osnivaju Nacionalni saveti. Kao argument za ovaj stav ističe se član 79. Ustava Republike Srbije po kome se pripadnicima nacionalnih manjina garantuje pravo na osnivanje sopstvenih sredstava javnog obaveštavanja.

Druga važna tema jeste **definisanje javnog interesa**. Nacrt strategije je prvi dokument koji uvodi definiciju javnog interesa u oblasti javnog informisanja u Republici Srbiji. Ova definicija se kasnije koristi i za utvrđivanje nedozvoljene medijske koncentracije. Iako u toku same izrade pozitivno ocenjena od strane Evropske Unije, mnogi komentari su ili protiv definisanja javnog interesa uopšte, kao što je slučaj sa Asocijacijom medija, ili su protiv ovakve definicije kakva se trenutno nalazi u Nacrtu Strategije, što je slučaj sa na primer RRA i RATELOm.

Treća tema jeste **nedozvoljena medijska koncentracija**. Ovo pitanje je (bezuspešno) rešavano godinama unazad, pa je radna grupa pokušala da predlogom Nacrta Strategije ponudi rešenje. Međutim, u javnosti ne postoji saglasnost oko osnovnih postulata – od definicije nedozvoljene medijske koncentracije, na šta je primedbe dala Asocijacija medija, pa do toga koje telo će biti nadležno za utvrđivanje javnog interesa i nedozvoljene medijske koncentracije, za šta RATEL i RRA smatraju da treba da bude regulatorno telo nadležno za radiodifuziju a ne telo nadležno za zaštitu konkurencije.

Četvrta tema jesu **nelegalni emiteri** koji najviše muče komercijalne radio i televizijske stanice pre svega stvarajući im neloyalnu konkurenciju na tržištu oglašavanja. Jedno od ponuđenih rešenja, kojim bi sigurno trebalo dopuniti Nacrt strategije, jeste da se to pitanje reši što pre, a najkasnije prelaskom na digitalno emitovanje programa gde bi mesto u multipleksu bilo obezbeđeno samo za stanice sa važećom dozvolom za emitovanje programa.

Peta tema jeste **konvergencija regulatornih tela**. Iako napisana dosta opšte u Nacrtu strategije, izazvala je reagovanja kako regulatornih tela, tako i APRES-a, Siniše Isakova i još nekih učesnika javne rasprave koji se svi slažu u oceni da bi takva odluka morala da se donese jako pažljivo, uz vođenje računa da se ne naruši nezavisnost regulatornih tela kao ni njihov trenutni sastav, tek izabran početkom ove godine.

Šesta tema je **projektno finansiranje** kroz sufinansiranje javnog interesa u medijskom sektoru od strane države. Tokom javne rasprave su se čuli kako komentari onih koji su bili zabrinuti za opstanak stanica ako bi se na primer programi na manjinskim jezicima samo sufinansirali od strane države, bez podrške države za ostale troškove vođenja medija, pa do onih koji smatraju da je projektno finansiranje jedini način na koji država može i treba da sufinansira programe od javnog interesa u medijima.

Ostale teme obuhvaćene komentarima u javnoj raspravi, obrađene su onako kako su ih ovlašćeni predlagači slali. Javnoj raspravi su se odazvali udruženja i sindikati novinara i medija, veliki broj nacionalnih saveta, regulatorna tela, narodni poslanici, AP pokrajina Vojvodina, gradovi, mediji i pojedinci.

Radi lakšeg praćenja komentara, oni su podeljeni po kategorijama učesnika u javnoj raspravi na Udruženja i sindikate novinara i medija; Nacionalne savete manjina; Narodne poslanike, Vladu AP Vojvodine i gradove; regulatorna tela; medije; pojedince; kao i „Kragujevačku inicijativu“.

Komentari iz javne rasprave

1. Udruženja i sindikati:

1. ANEM, NUNS, UNS, NDNV, Local Press

Pet udruženja su, iako su imali svoje predstavnike u radnoj grupi, odlučili da na ovaj način poboljšaju tekst Nacrta Strategije, gde su smatrala da je potrebno, kao i da ukažu na najvažnije postulate u njoj iznete uz prateća obrazloženja.

Najvažniji prvi korak nakon usvajanja ove Strategije bi trebao da bude brza i kvalitetna harmonizacija medijskog zakonodavstva Republike Srbije sa standardima Evropske Unije.

Udruženja se zalažu za povlačenje države iz medijskog vlasništva kako bi se obezbedio ravnopravan položaj medija, transparentno trošenje budžetskih sredstava i kontrola državne pomoći sa jedne strane, ali i medijski pluralizam i potpunije zadovoljavanje potreba građana za raznovrsnim i kvalitetnim medijskim sadržajima.

Udruženja su zauzela stav da se informisanje građana o lokalnim pitanjima za koja su opravdano zainteresovani može ostvariti i na komercijalnim medijima, na način na koji je predloženo u Strategiji, istovremeno navodeći da državno vlasništvo nad medijima nije i ne sme biti nužni preduslov za informisanje o temama od lokalnog i regionalnog značaja.

Dalje, udruženja veruju da je opstanak manjinskih medija moguće obezbediti i uz vlasničku transformaciju. Osim uz izmene zakona koje su nužne za rešenje ovog pitanja, ovo pitanje se može rešiti i na način da se dozvole za emitovanje programa izdaju manjinskim medijima uz uslov emitovanja na manjinskim jezicima. Tome će značajno doprineti i projektno finansiranje uz duže rokove koji bi manjinskim medijima obezbedili izvesnu i neophodnu podršku. Naravno, poželjno je i osnivanje stanica civilnog sektora čime bi se mediji odaljili od direktnog i neposrednog uticaja politike i vlasti.

Važno je jasnim pravilima utvrditi obavezu dominantnih operatora platformi da prenose određeni sadržaj („must carry“) i obavezu dominantnih pružalaca medijskih usluga da svoje sadržaje nude operatorima pod nediskriminatornim uslovima („must offer“). Bilo bi važno odrediti i regulatorno telo koje bi bilo nadležno za sadržaj programa u okviru kablovskog distributivnog sistema, kako bi se izbeglo da se putem kablovskih platformi emituju programi zabranjeni pozitivnim propisima Republike Srbije.

Propisivanje minimalnih kvota lokalnih i regionalnih programa u kablovskim sistemima u konkretnim regionalnim i lokalnim zajednicama, uz privilegovanje emitera sa dozvolama za zemaljsko emitovanje, sprečila bi mogućnost da kablovski distributivni sistemi postanu usko grlo i mesto na kome bi se osujećivao dotur signala emitera sa važećim dozvolama do gledalaca.

Borba države sa nelegalnim emiterima je veliki izazov za primenu buduće Strategije, ali je i neophodna kako bi se rešio problem neloyalne konkurencije, pre svega na tržištu oglašavanja, smatraju udruženja.

Prelazak sa analognog na digitalno emitovanje zemaljskog televizijskog programa sigurno treba da bude prioritet Republike Srbije u narednom periodu, uz obezbeđivanje pravne sigurnosti za sve medije sa važećom dozvolom za emitovanje programa, usvajanje kriterijuma i obezbeđivanje novca u budžetu za podelu digitalnih prijemnika najugroženijim kategorijama domaćinstava. Neophodno je i utvrđivanje jasnih kriterijuma po kojima će se birati operatori multipleksa, način ulaska emitera u multipleks i obavezno vraćanje dela sredstava ostvarenih od digitalne dividende u medijski sektor, po modelu projektnog finansiranja. Udruženja podsećaju i da je pravni problem koji nameće različitost zona pokrivanja u analognom i digitalnom domenu koji nije rešen ni Zakonom o elektronskim komunikacijama niti pravilnikom koji uređuje prelazak sa analognog na digitalno emitovanje neophodno rešiti kroz konsultacije i u dogovoru sa samim emiterima a nikako mimo njih.

Što se tiče institucionalnih spajanja regulatornih tela iz oblasti radiodifuzije i elektronskih komunikacija, neophodno je odrediti rokove u kojima će se otpočeti konsultacije o ovom jako važnom pitanju za državu Srbiju.

2. Asocijacija profesionalnih emitera Srbije (APRES)

Asocijacija profesionalnih emitera Srbije (APRES) smatra da se svi stavovi proklamovani u Nacrtu Strategije razvoja javnog informisanja u Republici Srbiji do 2016 godine već nalaze u postojećim zakonima, te da nije potrebno donositi potpuno nove medijske zakone, već izmenama i dopunama prilagoditi postojeće zahtevima Strategije. Istovremeno, APRES zahteva da, posto već Nacrt Strategije predviđa nameru da se promene svi medijski zakoni, da se obavezno predvidi i javna rasprava o svakom pojedinačnom zakonu iz oblasti medija.

Dalje, APRES traži da se Nacrt Strategije dopuni razmatranjem Republike Srbije mogućnosti olakšica za uvoz osnovnih sredstava i repromaterijala neophodnih i za postojanje elektronskih javnih glasila, a ne samo onih za štampane medije (kamere, mikrofoni, miksete, rasveta, trake i drugo).

Istovremeno, APRES traži dopunu kriterijuma za izdavanje dozvola za emitovanje programa i produžavanje već izdatih dozvola i to na način da se osim vrednovanja programskih sadržaja i sagledavanja potreba građana uzimaju u obzir kao potpuno ravnopravni i drugi jasno definisani i lako merljivi kriterijumi kao što su gledanost ili slušanost, ekonomska samoodrživost i postovanje pravnih propisa u prethodnom periodu.

APRES predlaže i da se temin rtv pretplata preimenuje u rtv doprinos, kao i da se posebnim zakonima učini efikasnijim mehanizam naplate tog doprinosa, sa mogućnošću da se u prelaznom periodu omogući javnim servisima tri minuta reklamnog prostora u svakom satu istovremeno određujući krajnji rok nakon koga neće više biti reklama na javnim servisima.

Što se tiče načina izbora članova regulatornog tela, APRES predlaže da se kroz pojedinačne zakone jasno i precizno odrede profesionalni profili neophodni za izbor u regulatorno telo (novinari, stručnjaci iz oblasti radiodifuzije, stručnjaci iz oblasti radio i tv produkcije i sl, a nikako istaknuti javni radnici i sl) kao i određene kvote, odnosno, koliko koji profesionalni profil treba da bude zastupljen u regulatornom telu. Predlog je i da članovi regulatornog tela treba da budu kandidovani po javnom pozivu, bez komplikovanog i nejasnog sistema ovlašćenih predlagača.

I na kraju, APRES predlaže da se dobro razmisli pre nego što se donese odluka o objedinjavanju dva regulatorna tela pošto oni, po mišljenju APRESa, nemaju nekih dodirnih tačaka.

3. Asocijacija medija

Asocijacija medija se u svojim komentarima osvrnula samo na, iz njihovog ugla, unapređenje dela teksta kojim se utvrđuju javnost vlasništva i definiše medijska koncentracija.

U svojim komentarima, Asocijacija medija zahteva brisanje poslednje tri tačke u vezi transparentnosti vlasničke strukture, i to u pogledu dostupnosti informacija o drugim fizičkim i pravnim licima koja bi mogla da vrše značajan uticaj na uređivačku politiku, informacije o merama državne pomoći koju javna glasila koriste kao i informacije o procedurama koje javno glasilo primenjuje u odnosu na ostvarivanje prava na odgovor i ispravku objavljenih informacija. Na ovaj način, javnosti bi bile dostupne samo informacije o fizičkim ili pravnim licima koja učestvuju u njihovoj vlasničkoj strukturi, uključujući i informacije o prirodi i obimu tog učešća, kao i o krajnjim vlasnicima tog učešća i informacije o prirodi i obimu učešća koja ista fizička ili pravna lica imaju u drugim javnim glasilima i privrednim društvima aktivnim u medijskom sektoru i drugim privrednim granama.

Što se tiče medijske koncentracije, Asocijacija medija se zalaže za brisanje dela definicije medijske koncentracije predviđene Nacrtom Strategije, tako da bi se pod medijskom koncentracijom u Republici Srbiji smatrala koncentracija učesnika na tržištu u smislu propisa o zaštiti konkurencije, u kojoj je najmanje jedan učesnik u koncentraciji na tržištu Republike Srbije osnivač javnog glasila, a nedozvoljenom bi se smatrala samo ona medijska koncentracija koja nije u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti konkurencije i koja ugrožava javni interes u oblasti javnog informisanja.

Asocijacija medija ne smatra da se pod nedozvoljenom medijskom koncentracijom podrazumeva i ona medijska koncentracija koja značajno ograničava medijski pluralizam, umanjuje raznovrsnost medijske ponude i raznolikost medijskih sadržaja na relevantnom medijskom tržištu Republike Srbije ili u žim geografskim tržištima definisanim u skladu sa propisima o zaštiti konkurencije, posebno ako bi njen rezultat bilo stvaranje ili jačanje dominantnog položaja.

Asocijacija medija dalje smatra da su za sve promene vlasničke strukture koje bi mogle voditi nedozvoljenoj koncentraciji učesnici u promenama vlasničkog kapitala obavezni da prethodno zatraže odgovarajuće mišljenje nadležnog tela saglasno odredbama Zakona o zaštiti konkurencije. Nadležno telo bi bilo u obavezi da da svoje mišljenje i po osnovu prijave trećeg lica čija osnovna delatnost je u oblasti informisanja.

Asocijacija Medija smatra da test javnog interesa treba potpuno izbaciti iz dela Nacrta Strategije koji se tiče medijske koncentracije, iako je u toku samog pisanja Strategije i u toku javne rasprave, konsultant EU insistirala na tome da se na osnovu testa javnog interesa ocenjuje uticaj medijske koncentracije na ostvarivanje prava na slobodu izražavanja i informisanja u Republici Srbiji ili njenom delu, raznovrsnost medijske ponude, uzimajući u obzir vrste javnih glasila, dinamiku i način distribucije, raznovrsnost izvora informisanja i medijski pluralizam u kulturnom i političkom smislu, zvore finansiranja i mogućnost ostvarivanja značajnog uticaja na uređivačku politiku po osnovu finansiranja, ili drugim osnovama i posvećenost učesnika u medijskoj koncentraciji ostvarivanju profesionalnih standarda u oblasti javnog informisanja.

Usklađenost koncentracije sa javnim interesom u oblasti javnog informisanja izdvajala bi medije od ostalih vlasnika kapitala po osnovu Zakona o zaštiti konkurencije.

4. Asocijacija poslodavaca TV i radio stanica Srbije „Srpska RTV mreža“

5. Privredna komora Srbije

Interesantno je napomenuti da su Asocijacija poslodavaca TV i radio stanica Srbije „Srpska RTV mreža“ i Privredna komora Srbije, iako dva različita entiteta, poslali identične komentare. Osim komentara, zajednički im je i potpis Zorana Anđelkovića, koji je istovremeno i predsednik skupštine Asocijacije „Srpska TV Mreža“ i Predsednik grupacije Privredne komore Srbije.

„Srpska RTV mreža“ i PKS su osim primedaba na sam tekst Strategije, dali i primedbe koje se ne tiču direktno sadržaja teksta, kao što je na primer inicijativa za obaveznu praksu budućih novinara u medijima za koju predlažu da se pokrene prema Ministarstvu obrazovanja. Smatraju i da u radu radne grupe elektronski mediji nisu bili dovoljno zastupljeni.

Što se tiče primedaba na sam tekst Nacrta Strategije, „Srpska RTV Mreža“ i PKS predlažu da se u odeljak koji govori o ulozi države neophodno predvideti i sredstva koja bi bila na raspolaganju svih medija, tako što bi se deo sredstava iz Republičkog budžeta izdvojio za sve nacionalne radio, tv stanice i za sve novine i agencije koje izlaze na nacionalnom nivou. Mreža i PKS predlažu da taj procenat bude 15% od sredstava koji su namenjeni medijskom predstavljanju države. Predlaže se isti princip za medije koji izlaze na regionalnom i lokalnom nivou, čime bi se, po mišljenju Mreže i PKS, stvaranje zdrave konkurencije. Mreža i PKS napominju da predložena sredstva nisu nova sredstva već postojeća koja se sada dele samo medijima u vlasništvu lokalne samouprave čime se krše osnovna pravila ravnopravnosti svojine. Na ovaj način bi, smatraju, samo tržište uredilo slušanost i gledanost, a samim tim i status medija.

Mreža i PKS smatraju da osim RTS i RTV kao dva javna servisa regulisana zakonom, u Republici Srbiji može biti još onoliko javnih servisa za koliko se građani lokalne samouprave na referendumu opredele da postoje i za koje odluče da će ih dodatno, svojim uplatnicama, finansirati. Predlaže se i da građani na referendumu biraju organe upravljanja javnog servisa ili ovlaste onoga ko će to u njihovo ime učiniti. Mreža i PKS se protive finansiranju javnih servisa iz budžeta lokalne samouprave.

Po pitanju pozitivne diskriminacije, predlaže se da ona mora da važi za sve medije, a ne samo za pisane, što bi značilo kako za mašinu za štampanje novina tako i za predajnik, kako na PDV na oglase i u novinama tako i u elektronskim medijima.

Mreža i PKS podsećaju da u važećem zakonu o oglašavanju postoji tehnička greška koja se tiče dužine reklama na komercijalnim stanicama koji u ovom zakonu iznosi 6 minuta, koliko treba da ima javni servis, umesto 12, koliko treba da važi za komercijalne emitere. Predlaže se da se izmena ove greške posebno navede kao stavka u akcionom planu.

Na kraju, predlaže se da se dodela sredstava na konkursima vrši samo za konkretno pitanje ili akciju za koju je Republika ili opština zainteresovana kao i da konkurs bude otvoren za prijavu svih medija.

6. Sindikat novinara Srbije

Sindikat novinara Srbije je ukazao da se Nacrt medijske strategije ne bavi statusom zaposlenih u medijima, naglašavajući da je on težak kao i da se javni interes ne može ostvariti sa nezaštićenim novinarima. Sindikat podseća da ne postoji granski kolektivni ugovor kao i da je to odgovornost poslodavaca koji nisu organizovani u reprezentativnu poslodavačku organizaciju.

Sindikat zahteva da se Akcionim planom obaveže osnivanje reprezentativne organizacije poslodavaca, da se uspostavi socijalni dijalog kao i da se oroči potpisivanje granskog kolektivnog ugovora. Sindikat traži i da se formira fond za pomoć kolegama koji ostanu bez posla i insistira na hitnom donošenju zakona o transparentnosti vlasništva.

7. Udruženje mađarskih novinara Vojvodine

Udruženje mađarskih novinara Vojvodine apeluje da država, a pre svega Pokrajina i opštine ne isključe iz finansiranja medije nacionalnih zajednica jer takvi mediji ne mogu sebe da održe sa prihodom od prodaje i reklama. Manjinskim medijima je potrebno sufinansiranje od strane države i podrška matične zemlje, kao i novac namenjen za projekte. Po mišljenju udruženja mađarskih novinara Vojvodine, uskraćivanje redovnog pokrajinskog finansiranja dovelo bi do prestanka postojanja pojedinih štampanih medija nacionalnih zajednica, čime bi se uskratila prava nacionalnih zajednica određenih Ustavom.

Udruženje dalje ukazuje na potrebu da se tačno odrede obaveze Republike i Pokrajine u sufinansiranju informisanja nacionalnih zajednica, ali na takav način da se očuvaju stečena prava. Kao prioritetne projekte kod raspisivanja konkursa i podele novčanih sredstava u slučaju medija nacionalnih zajednica, navodi se da je neophodno finansiranje projekta koji se bave tematikom očuvanja identiteta, negovanja tradicije nacionalne zajednice, odnosno uređivanje ažuriranih informativnih emisija na maternjem jeziku, pored sadržaja u znaku interkulturalizma, multikulturalizma, odnosno tolerancije. U slučaju komercijalnih medija, ovo udruženje se zalaže za podsticanje sadržaja javnog interesa.

Udruženje se oštro protivi svakoj inicijativi koja je usmerena ka tome da nacionalni saveti ne mogu biti osnivači i suosnivači medija nacionalnih zajednica, iako se slažu sa tim da nacionalni saveti ne treba da utiču na upravljanje i nezavisnu uređivačku politiku kod tih sredstava javnog informisanja gde su osnivači, ili suosnivači.

Za udruženja nije prihvatljiv ni nastavak privatizacije kod onih sredstava elektronskog informisanja, prvenstveno radija, koji emituju program i na jezicima nacionalnih zajednica. Kao razlog za to navode dosadašnje iskustvo u privatizaciji koje pokazuje da je novi vlasnik u najviše slučajeva znatno smanjio, pa čak i obustavio program nacionalnih zajednica.

Mađarski novinari Vojvodine smatraju i da informisanje nacionalnih zajednica koje žive u Vojvodini treba da reguliše pokrajinska medijska strategija. Po njihovom mišljenju, pokrajinska medijska strategija treba da definiše ulogu svakog subjekta informisanja nacionalnih zajednica, od štampanih i elektronskih medija na nivou Pokrajine do medija malih regija. Navodi se i da je potrebno je i da medijska strategija obezbedi očuvanje niza štampanih medija sa višedecenijskom tradicijom (dečiji i omladinski listovi, dnevni list, nedeljnik na mađarskom jeziku), kao i da se bavi negovanjem novinarskog podmladka i stručnim usavršavanjem.

Na kraju, udruženje smatra da je za medije sa dozvolom za emitovanje potrebno automatski obezbediti mogućnost emitovanja i posle digitalizacije, najmanje do isteka dozvole za emitovanje, iako je to već garantovano Strategijom prelaska sa analognog na digitalno emitovanje televizijskog programa u Republici Srbiji. Udruženja se zalažu i za obezbeđivanje digitalnog kanala nacionalnim zajednicama, bez ugrožavanja stečenih prava, kao i za potpuno obaveštavanje stanovništva o tehničkim uslovima prelaska na digitalno emitovanje.

8. Inicijativa nevladinog sektora i udruženja građana Kruševca

Ovu inicijativu potpisalo je jedanaest organizacija koje se zalažu se za opstanak radio televizije Kruševac kao regionalne medijske kuće.

9. „Kragujevačka inicijativa“

U dokumentu naslovljenom „Kragujevačka inicijativa“ predlaže se formiranje regionalnih javnih servisa transformacijom neprivatizovanih javnih preduzeća u vlasništvu opština i gradova. Predloženi načini finansiranja su: kroz televizijsku pretplatu, prihod od marketinga (uz ograničenja predviđena za oglašavanje u javnim servisima), kroz ugovore sa lokalnim samoupravama na području regiona koji javni servis pokriva. Navedeno je da bi javni servis koštao domaćinstvo u regionu između 50 i 60 dinara mesečno. Predloženi način organizacije javnog regionalnog servisa bi bio da je to samostalno pravno lice koje bi emitovao program za područje regiona, sa Savetodavnim odborom, Upravnim odborom i direktorom i glavnim i odgovornim urednikom. Članove Savetodavnog odbora bi predlagale skupštine lokalnih samouprava iz regiona koje javni servis pokriva, shodno svojoj veličini (to ne bi smeli da budu istaknuti funkcioneri političkih partija), nevladin sektor, verske zajednice i manjinske zajednice u regionu. Savetodavni odbor bi zatim birao članove Upravnog odbora, koji bi imenovao direktora koji bi istovremeno obavljao i funkciju direktora i glavnog i odgovornog urednika. Direktor bi onda imao isključivu odgovornost za dnevni program, potrošnju i rashode.

Sa druge strane, u komentarima pristiglim u toku javne rasprave, čula su se mišljenja koja opovrgavaju opravdanost transformacije JP u vlasništvu lokalnih samouprava u regionalne javne servise. Tu se pre svega izdvajaju pet udruženja – ANEM, NUNS, UNS, NDNV i Local Press – koji u svojim komentarima zastupaju stanovište da se i u komercijalnim medijima mogu ostvariti javni interesi građana u oblasti informisanja na lokalnom i regionalnom nivou, na način na koji je to predloženo u Nacrtu Strategije. Udruženja podsećaju na nelojalnu konkurenciju koja postoji

na tržištu što je dovelo do gašenja mnogih privatnih medija suočenih sa privilegovanom pozicijom medija u državnom vlasništvu. Zatim, udruženja navode da su za rad samostalnih regionalnih javnih servisa potrebna velika finansijska sredstva koja je nerealno obezbediti iz pretplate, posebno u uslovima njene neefikasne naplate i činjenice da se pretplata još uvek nije pokazala ni kao dovoljno izdašna za stabilno finansiranje postojećih javnih servisa. Udruženja opovrgavaju i predlog Kragujevačke inicijative da se finansijska sredstva obezbede od lokalnih samouprava, tj kroz ugovore o finansiranju između medija i lokalnih samouprava, koje bi situaciju, kako se navodi, vratile na problem neravnopravnog položaja medija, neprincipijelne favorizacije jednih u odnosu na druge, netransparentnost trošenja budžetskih sredstava i zadržavanja mehanizma kontrole medija od strane centara političke moći. Udruženja stoje na stanovištu da se uticaj lokalnih političkih rukovodstava teško može sprečiti delovanjem nezavisnih tela koja bi se birala na lokalnom ili regionalnom nivou. I na kraju, udruženja navode da se ističe da nacionalni i pokrajinski javni servisi ne zadovoljavaju potrebu građana za informisanjem o regionalnim zbivanjima, tako da ne postoje dovoljne garancije da bi novi regionalni javni servisi zadovoljavali potrebu građana za informisanjem na lokalnom nivou.

Na žalost, okupljeni oko „Kragujevačke inicijative“ propustili su da navedu spisak onih koji čine tu inicijativu, kao i institucije koje tu inicijativu podržavaju. Zbog toga na ovom mestu ne možemo da jasno procenimo podršku koju ovaj predlog ima u medijskom sektoru i široj javnosti, ali smo naglasili podršku ovoj inicijativi gde god je ona eksplicitno pomenuta u komentarima.

10. Tri reprezentativna sindikata JP RTK

Savez samostalnih sindikata, Sindikat Nezavisnost i Sindikat novinara Srbije Javnog Preduzeća Radio televizija Kruševac, osim zahteva da se prihvati kragujevačka inicijativa predlažu i uvođenje standarda za uspostavljanje suštinske slobode medija, umesto grube promene vlasničke strukture koja bi, po njihovom mišljenju, dovela do gašenja lokalnih medija, kao i da se nezavisnost medija obezbedi novom zakonskom regulativom – umesto postojećeg, neuspelog koncepta privatizacije.

2. Narodni poslanici, Autonomna Pokrajina Vojvodina i gradovi:

11. Narodni poslanici

Narodni poslanici smatraju u potpunosti neprihvatljivim osnovni koncept Nacrta medijske strategije prema kojem svi mediji u Republici Srbiji moraju biti u privatnoj svojini izuzev ustanova javnog servisa RTS i RTV. Poslanici smatraju da Medijska strategija mora da sadrži mogućnost osnivanja lokalnih i regionalnih medija od strane nacionalnih saveta nacionalnih manjina, kao nosilaca kulturne autonomije nacionalnih zajednica, odnosno lokalnih samouprava. Oni smatraju i da Medijska strategija treba da se opredeli za najprikkladniju pravnu formu u kojoj bi lokalni i regionalni mediji čiji su osnivači nacionalni saveti nacionalnih manjina, odnosno lokalne samouprave, funkcionisali. Poslanici podsećaju da se članom 79 Ustava pripadnicima nacionalnih manjina garantuje pravo na osnivanje sopstvenih sredstava javnog obaveštavanja.

Istovremeno, država mora da prihvati obavezu budžetskog finansiranja najmanje jednog štampanog medija na jeziku svake nacionalne zajednice u Srbiji. Poslanici dalje traže da se Nacrtom strategije na nedvosmislen način definiše obaveza RTSa, da preuzme praksu RTV da uspostavi uredništva za programe na jezicima nacionalnih zajednica koje žive na području Srbije, izvan AP Vojvodine. Poslanici predlažu i da se Nacrt strategije dopuni obavezom da se područja radiofuznih oblasti redefinišu i utvrde na način koji bi uzimao u obzir prirodno-geografske celine i područja kulturno-istorijskih oblasti u kojima pripadnici nacionalnih zajednica žive tradicionalno i u većem broju.

Za kraj, poslanici navode da ne postoji ni jedan primer uspešne privatizacije višejezičnih medija. Istovremeno, podsećaju da pravila EU regulisanje vlasničke strukture ostavljaju isključivoj nadležnosti država članica. Smatraju i da model finansiranja privatizovanih medija iz budžetskih sredstava u potpunosti ignoriše društveno-političke prilike u Republici Srbiji, kao i da ne sadrži nikakve garancije koje bi, osim u teoriji, dovele do jačanja nezavisnosti lokalnih i regionalnih medija.

12. Vlada AP Vojvodine

Pokrajinska Vlada smatra da je neophodno da se mediji koji emituju program na jezicima nacionalnih manjina izuzmu iz privatizacije i ostanu u javnom vlasništvu, tj u vlasništvu lokalnih samouprava

13. Grad Niš

Grad Niš zahteva da se JP „Niška televizija“ transformiše u javni servis građana i da se zakonskim normama obezbedi finansijska i uređivačka samostalnost od uticaja države, politike i „prljavog“ kapitala. Predlaže se utvrdi zakonska odgovornost da gradovi i opštine obuhvaćeni javnim regionalnim servisom iz budžeta izdvajaju određeni procenat za njihovo finansiranje, čime bi se, kako se u komentarima navodi, sprečio uticaj države na rad javnog servisa. Predlaže se da se pravni status javnog servisa, izbor UO, direktora i glavnog urednika reguliše po ugledu na nacionalni i pokrajinski javni servis. Grad Niš je izrazio i spremnost da organizuje referendum na kome bi se građani Niša izjasnili o opravdanosti postojanja i finansiranja Regionalnog javnog servisa u Nišu.

14. Skupština grada Kruševca

Skupština grada Kruševca, osim podrške Kragujevačkoj inicijativi, podržava i inicijativu JP Radio televizije Kruševac za obustavom postupka privatizacije ovog javnog preduzeća.

3. Nacionalni saveti:

15. Albanske manjine

16. Bošnjačke manjine

17. Bunjevačke manjine

18. Hrvatske manjine

19. Mađarske manjine

20. Slovačke manjine

21. Ukrajinske manjine

Nacionalni saveti su, osim Nacionalnog saveta Albanaca i Hrvatskog nacionalnog veća, ocenili neprihvatljivim da svi mediji u Republici Srbiji moraju biti u privatnoj svojini osim ustanova javnih radiodifuznih servisa Srbije i AP Vojvodine. Istovremeno, i Vlada AP Vojvodine smatra da je neophodno da se mediji koji emituju program na jezicima nacionalnih manjina izuzmu iz privatizacije i ostanu u javnom vlasništvu, tj u vlasništvu lokalnih samouprava.

Istovremeno, nacionalni saveti smatraju da država mora da prihvati obavezu budžetskog finansiranja najmanje jednog štampanog medija svake nacionalne zajednice u Republici Srbiji, što podržavaju i Udruženja mađarskih novinara Vojvodine.

Nacionalni saveti se zalažu i za obezbeđivanje očuvanja i finansiranja bar po jednog štampanog medija na manjinskim jezicima.

Hrvatsko nacionalno predlaže duži rok privatizacije za manjinske medije od 5 godina (umesto predloženih 18 meseci). Istovremeno, Nacionalni Savet Ukrajinske nacionalne manjine je predložilo da se Strategija dopuni rečenicom koja bi omogućila da Republika Srbija uspostavi sistem po kome bi svi mediji bili u privatnoj svojini, izuzev ustanova javnih radiodifuznih servisa Srbije i AP Vojvodine, kao i štampanih i elektronskih medija na jezicima manjinskih naroda na regionalnom i lokalnom nivou. Ukrajinski nacionalni savet se dalje zalaže da se štampana glasila na jezicima nacionalnih manjina finansiraju iz budžeta po detaljno utvrđenim kriterijumima.

Nacionalni savet Albanaca se zalaže da se svakoj etničkoj zajednici dozvoli distribucija štampe na svom maternjem jeziku od drugih država, koja se štampa na jeziku te manjine, kao i da svaka etnička zajednica može imati agenciju vesti na svom maternjem jeziku. Istovremeno, predloženo je da mediji koji emituju program na jezicima manjina treba da imaju rezervisan prostor u planu podele frekvencija za radio i televiziju, kao i da kablovski operateri u opštinama u kojima nacionalna manjina čini najmanje 10% stanovništva budu obavezni da distribuiraju najmanje 1 program javnog medijskog servisa države matice nacionalne manjine, nekodirano.

Nacionalni savet se uglavnom zalažu da Strategija mora da omogući osnivanje lokalnih i regionalnih medija od strane nacionalnih saveta nacionalnih manjina i lokalnih samouprava, dok Bošnjačko nacionalno veće zahteva uvođenje regionalnih radiodifuznih ustanova kao javnih

servisa, kao i uvođenje redakcija za programe na jezicima manjina na javnoj radiodifuznoj ustanovi RTS-u izvan pokrajine Vojvodine, što je i stav narodnih poslanika.

Sa druge strane, ANEM, NUNS, UNS, NDNV i Local Press, veruju da je opstanak manjinskih medija moguće obezbediti i uz vlasničku transformaciju, vodeći računa da se pri izdavanju dozvola za emitovanje programa te dozvole izdaju i manjinskim medijima i pod uslovima emitovanja programa na manjinskim jezicima. Prilikom privatizacije, udruženja predlažu uslovljavanje iste zadržavanjem funkcije informisanja na manjinskim jezicima. Udruženja napominju da je Nacrt Strategije predvideo duže rokove projektnog finansiranja na različitim nivoima za medijske sadržaje na manjinskim jezicima, što bi manjinskim jezicima obezbedilo veću podršku. Na kraju, udruženja naglašavaju da bi za ostvarenje funkcije manjinskih medija trebalo koristiti i mogućnosti osnivanja stanica civilnog sektora.

4. Nezavisna regulatorna tela:

22. RRA i RATEL

Kao pozitivan aspekt učestvovanja u javnoj raspravi treba navesti zajednički stav dva regulatorna tela, RRA i RATEL, iako se u samim komentarima u nekoliko navrata ograđuju od zajedničke odgovornosti za regulisanje medija u Republici Srbiji.

Regulatorna tela su se ovim putem uglavnom fokusirala na nedostatke Nacrta Strategije, često bez konkretnog predloga kako bi neki od uočenih nedostataka mogli da se otklone.

Osnovni komentar dva regulatorna tela tiče se nedovoljne preciznosti Nacrta Strategije, koji po njihovom mišljenju više podseća na političku deklaraciju države nego na stručni strateški akt. Osnovni nedostaci navedeni u komentarima regulatornih tela tiču se izostanka opisa trenutnog stanja u oblasti javnog informisanja, nedefinisanju nedostataka u vezi sa tim stanjem kao i nepostojanje predloga za uklanjanje takvih nedostataka. Zapravo, Nacrt Strategije, po mišljenju regulatornih tela, ne daje recept za rešavanje postojećih problema.

Regulatorna tela smatraju da je nedostatak Nacrta Strategije nenavodenje dokumenata koji su bili vodilja prilikom sastavljanja Nacrta, pre svega dokumenta Saveta Evrope i Evropske Unije, ali i domaćih propisa u ovoj oblasti. Istina je da bi Strategija sigurno bila potpunija da postoji spisak korišćenih dokumenata jer bi ta dokumenta zaista mogla da doprinesu jasnijem sagledavanju medijske situacije u Republici Srbiji.

Kod pojedinačnih delova Nacrta, regulatorna tela smatraju da je pojam javnog interesa određen preširoko i da definicija zahteva uže određenje tako da obuhvati samo one medijske sadržaje čije objavljivanje je zaista od značaja za stabilnost i napredak celog društva. Na ovom mestu bi bilo značajno videti komentare nezavisnog eksperta angažovanog od strane Evropske Komisije, s obzirom da je u toku izrade Nacrta Strategije posebno sugerisala i kasnije u toku javne rasprave pohvalila definiciju javnog interesa. Istovremeno, bilo bi dobro da Ministarstvo zamoli

regulatorna tela da predlože alternativu postojećoj definiciji pa da se na nekoj novoj javnoj raspravi ili okruglom stolu u vezi konačne verzije Nacrta Strategije stručna javnost opredeli za jednu od te dve definicije.

Uočen je propust da se utvrdi uloga nadležnog regulatornog tela u oblasti radiodifuzije, nakon navođenja uloge države. Istovremeno, regulatorna tela su propustila priliku da predlože nov stav o ulozi nadležnog regulatornog tela kojim bi se Ministarstvu pomoglo da sporni nedostatak otkloni.

Regulatorna tela smatraju da je povlačenje države iz medija nemoguće sprovesti u roku navedenom u Nacrtu Strategije, ali na žalost ne nude alternativu ponuđenom roku od 18 meseci. S pravom ukazuju da nije predviđena sankcija za nepoštovanje utvrđenog roka od 18 meseci, odnosno ako ne dođe do privatizacije medija u tom roku, kao ni šta će se desiti sa medijom ukoliko nakon otpočete privatizacije dođe do njenog raskida. Ovo je još jedna od korisnih primedbi gde bi nadležno Ministarstvo moglo da dopuni Strategiju, makar deklarativnom odredbom koja bi ostavila mogućnost da se precizna procedura definiše zakonom.

Što se tiče javnosti vlasništva, Strategija zaista deklarativno navodi da će država podatke o vlasništvu nad javnim glasilima učiniti dostupnim javnosti, bez preciziranja načina, što je od strane same radne grupe ostavljeno da se preciznije uredi budućim Zakonom.

Regulatorna tela smatraju da predloženo rešenje po kome je telo nadležno za zaštitu konkurencije zaduženo i za određivanje nedozvoljene medijske koncentracije nije zadovoljavajuće, kao ni predlog da će nadležno ministarstvo izdavati mišljenje o usklađenosti medijske koncentracije sa javnim interesom u oblasti javnog informisanja, na osnovu testa javnog interesa. Predlog regulatornih tela jeste da nezavisno regulatorno telo iz oblasti radiodifuzije radi i test utvrđivanja javnog interesa ali i donosi odluku o postojanju medijske koncentracije.

Ovde je važno naglasiti da se za problem nedozvoljene medijske koncentracije godinama ne pronalazi rešenje, uz nekoliko pokušaja koji su uključivali i izradu posebnog Nacrta zakona o javnosti vlasništva i nedozvoljenoj medijskoj koncentraciji koji nije ni ugledao svetlost dana.

Ostatak primedaba regulatornih tela se uglavnom tiče nepreciznosti Strategije u određivanju subjekata nadležnih za određene aktivnosti. Regulatorna tela posebno navode da nije jasno koji subjekt će utvrđivati kriterijum kvaliteta programskih sadržaja javnog servisa (3.3.1), ko će vršiti nadzor nad radom ustanova javnog radiodifuznog servisa, tj ko će kontrolisati zakonitost programskih sadržaja i njihovu usklađenost sa godišnjim programskim planovima, kao i koji će subjekat kontrolisati finansijsko poslovanje tih ustanova, niti ko imenuje rukovodeće organe tih ustanova. Stav radne grupe po ovim pitanjima je bio da preciziranje ovih odredbi treba odrediti zakonom.

Regulatorna tela se izričito protive obavezi ustanova javnog radiodifuznog servisa da podnose izveštaje nadležnom telu skupštine, smatrajući takva skupštinska tela političkim, a ne stručnim telima.

Regulatorna tela s pravom primećuju da u ovom trenutku ne postoji pravni osnov da se već izdate dozvole za analogno emitovanje programa na određenom području menja nakon digitalizacije u delu koji se odnosi na područje emitovanja, budući da je reč o stečenom pravu čija se sadržina ne može menjati bez saglasnosti njegovog imaoaca.

Nije jasan deo komentara regulatornih tela u kojoj se umanjuje značaj RATELa u oblasti medija, posebno jer i u samim komentarima stoji da RATEL izdaje odobrenja kablovskim distributerima, a trenutne dozvole za emitovanje programa se još uvek sastoje iz dva dela – dozvole za emitovanje programa koju izdaje RRA i dozvole za radio stanicu koju izdaje RATEL u obliku jedinstvene finalne dozvole.

Jako je važno ovde napomenuti da je radna grupa Nacrtom Strategije želela da otvori temu institucionalnog spajanja regulatornih tela iz oblasti radiodifuzije i elektronskih komunikacija u narednih pet godina, kako bi se donela odluka da li postoji potreba za takvim spajanjem ili ne, kao što je trenutno trend u Evropi. Zbog toga nema određenog roka za konvergenciju, kao ni preciziranja načina na koji bi takvo moguće spajanje bilo izvršeno.

Još jedna od smislenih primedbi regulatornih tela tiče se nedostatka subjekata koji su zaduženi za sprovođenje aktivnosti predviđenih akcionim planom. Iako je radna grupa u početku želela da Nacrt sadrži i te podatke, nadležno ministarstvo je smatralo da je ta informacija suvišna, te se stoga od takvog predloga odustalo.

Istovremeno, radna grupa je smatrala da nije bilo mesta u Strategiji da se preciziraju sve neophodne izmene medijskih zakona (kojih ima najmanje 9 bez kojih cela Strategije nema svrhe).

Pretpostavlja se da je još jedna od korisnih primedbi napisana u formi lapsusa gde se mislilo da je neophodno Strategijom precizirati tehnološku neutralnost (a ne nezavisnost), kao i otvorenost elektronskih servisa. Apsolutno stoji primedba da jeste neophodno dopisati, uz zemaljsku, i kablovsku distribuciju elektronskih servisa, što u svojim komentarima podržava i pet udruženja - ANEM, NUNS, UNS, NDNV i Local Press.

23. Savet za borbu protiv korupcije

U svojim komentarima, Savet za borbu protiv korupcije je obavestio javnost da je uradio Izveštaj o medijima u Srbiji koji će u skorije vreme biti dostavljen Vladi Republike Srbije. Velika šteta je što ovaj Izveštaj o medijima nije bio dostupan radnoj grupi prilikom izrade Nacrta Strategije, ali je sad prilika da se preporuke Saveta nađu unutar Strategije.

Savet za borbu protiv korupcije sugeriše da se Strategije dopuni sledećim odredbama:

- Da se u registru javnih glasile učine javnim podaci o pravim vlasnicima medija, posebno u onim slučajevima gde su krajnji vlasnici u ofšor zoni.
- Da se budžeti državnih institucija ograniče u pogledu upotrebe budžeta za reklamiranje i promociju, kao i da se sankcionišu državne institucije koje tim aktivnostima krše Zakon o oglašavanju.
- Da se za usluge informisanja, produkcije RTV programa i usluga na polju odnosa sa medijima propise redovan postupak javnih nabavki kako bi se obezbedio transparentan odabir ponuđača.
- Da državne institucije u svojim redovnim izveštajima objedine sve oblike saradnje sa medijima i da ih vode kao oglašavanje u medijima a ne kao nedefinisane specijalizovane usluge, istraživanja i druge klasifikacije koje upućuju na simulovane poslove.
- Poverenik za informacije: da se informacije o poslovnoj saradnji organa javne vlasti i medija definišu kao obavezni sadržaji informatora o radu organa kako bi se u ovoj oblasti povećala transparentnost.
- Da Vlada Srbije raspiše jedinstveni tender za nabavku usluga video snimanja i da ih postavlja na svoju Internet stranicu ili da u okviru svoje Kancelarije za saradnju sa medijima razvije odeljenje za video snimanje.
- Da Vlada Srbije raspiše jedinstveni tender za nabavku usluga pres klipinga ili da u okviru svoje Kancelarije za saradnju sa medijima razvije sektor za pres kliping.
- RRA RTS: da svake godine objavi zvanične rezultate o konkursima za izbor programa RTV produkcija i finansijske izveštaje.
- RRA, RTS: da se onemoguću članovima Upravnog odbora i Saveta RRA da učestvuju kao producenti programa.

Čini se da je Savet za borbu protiv korupcije zaista uočio ključne tačke moguće korupcije u vezi medija koje bi bilo moguće otkloniti, ili bar učiniti vidljivim, uz pomoć predloženih mehanizama. Stav radne grupe je takođe bio da Republika Srbija treba da pronađe način da javnosti učini dostupnim podatke o pravim vlasnicima medija, fizičkim licima. Istovremeno, jako su važni predložene sugestije koje se tiču ograničenja budžeta državnih institucija u vezi reklamiranja i promocije, da se predvide odgovarajuće sankcije za kršenje Zakona o oglašavanju, kao i da se svi oblici oglašavanja u medijima vode kao oglašavanje u medijima a ne kao istraživanja, nedefinisane specijalizovane usluge i slično. Više puta se tokom tri godina javnih konsultacija oko donošenja Medijske strategije upućivalo na zloupotrebe državnog budžeta od strane državnih institucija za oglašavanje u medijima, ali na žalost, nije pronađen odgovarajući mehanizam zaštite, sve do ovog momenta kada se predlog da se informacije o poslovnoj saradnji

organa javne vlasti i medija (uključujući i svaku vrstu oglašavanja u medijima) definišu kao obavezan sadržaj informatora o radu koju su jednom godišnje državni organi dužni da dostave Povereniku za informacije od javnog značaja. Dalje, prelog da Vlada Republike Srbije raspiše jedinstveni tender za nabavku kako usluga video snimanja tako i usluga pres klipinga ili da u okviru svoje Kancelarije za saradnju sa medijima razvije odeljenje za video snimanje i pres kliping bi sigurno uveli red u ovu oblast gde sada svako Ministarstvo zaključuje ugovore sa Agencijama koje im pružaju usluge video snimanja ili pres klipinga, često duplirajući posao koji bi mogao da se radi iz jednog centra – same Vlade. I na kraju, definitivno bi povećanju transparentnosti doprineo predlog da RTS svake godine objavi zvanične rezultate o konkursima za izbor programa RTV produkcija i finansijske izveštaje.

Nameće se zaključak da predlog Komisije za zaštitu konkurencije za poboljšanjem Medijske strategije treba da naiđe na ozbiljno razmatranje nadležnog Ministarstva, kako bi se ove sugestije inkorporirale u konačnu verziju Predloga Strategije koji bi usvojila Vladea Republike Srbije. Ovim odredbama bi se povećao nivo transparentnosti rada državnih organa, smanjili nepotrebni troškovi ali i značajno smanjio nedozvoljen uticaj države na medije.

5. Mediji:

24. Javna radiodifuzna ustanova Radio televizija Srbije

Komentari JRU RTS su objavljeni na sajtu Ministarstva tek 04. Avgusta 2011 iako su poslati tokom javne rasprave. Ipak, korisno je što će šira javnost imati uvid u stav javnog servisa Srbije.

Osnovna primedba JRU RTS-a jeste što njihov predstavnik nije učestvovao u izradi Strategije, kao i što se pripremaju izmene medijskih zakona u roku od devet meseci od usvajanja Strategije, opet bez konsultacija sa javnim servisom. Ta primedba se čini opravdanom i na Ministarstvu ostaje da u narednom periodu taj propust ispravi.

Što se tiče teksta Nacrta Strategije, RTS se fokusira uglavnom na delove Strategije koje se tiču elektronskih medija, javnog servisa, digitalizacije i regulatornih tela. RTS u komentarima smatra da su značaj i uloga javnog servisa marginalizovani načinom prezentacije kompletne problematike, kao i da je tekst u pojedinim segmentima pun uopštenih i deklarativnih formulacija bez jasnih smernica i naznaka kako će se određeni problem rešiti. Tu se pre svega misli na termine nezavisnost, autonomija, samostalnost, stabilan izvor finansiranja. Javni servis upozorava i da nema jasno definisanih koncepata i smernica za realizaciju postavljenih ciljeva.

Od pojedinačnih komentara, neophodno je izdvojiti i sa dužnim poštovanjem razmotriti primedbe RTS-a na deo Strategije koji se tiče finansiranja javnih servisa. RTS daje predlog da se Republika Srbija obaveže da obezbedi neophodne uslove za rad, stabilan i dovoljan izvor finansiranja javnih servisa. RTS u komentarima postavlja puno pitanja na koja odgovore treba da da zakonodavac u budućem zakonu o elektronskim medijima. Neka od tih pitanja koje bi Ministarstvo trebalo da notira jesu utvrđivanje jasnog pravnog okvira za viši stepen naplate

pretplate, preciziranje način naplate i institucionalni okvir za njeno sprovođenje kako redovno tako i prinudno. Odrediti obaveznost, sankcionisanje i način kontrole naplate. Potrebno je da se utvrdi metodologija naplate pretplate za radio prijemnike u motornim vozilima.

Druga važna tema priloženih komentara jeste oglašavanje na javnim servisima. RTS upozorava da se mora predvideti mehanizam uvećanja javnih (budžetskih) sredstava ukoliko se smanjuje udeo reklamnog vremena (komercijalnog prihoda). RTS navodi da nije dovoljno precizna odrednica kada će javni servisi biti spremni za smanjenje dužine oglašavanja, posebno jer je osim zadovoljavajuće visine naplate pretplate, po mišljenju RTSa, neophodno završiti i obnovu porušenih radiotelevizijskih objekata, tehnološki obnoviti zastarelu tehniku, redakcijske objekte i na kraju okončati digitalizaciju.

Budućim zakonom je neophodno precizirati i ko su emiteri koji proizvode program od opšteg društvenog značaja, koji je to program kao i ko i pod kojim uslovima takav programski sadržaj utvrđuje. Bitno je utvrditi i način na koji će Republika Srbija omogućiti ustanovama javnog servisa da se razvijaju – da li iz sredstava države ili javnog servisa.

RTS je zabrinut određivanjem tarifnog sistema pristupu multipleksu na troškovnom principu, jer RTS cenu pretplate ne formira po troškovnom principu već u skladu sa zakonom o radiofuziji te su mu prihodi ograničeni i ne može ih prema potrebi usklađivati sa stvarnim troškovima. RTS poziva i da se država odredi prema broju multipleksa, okvirnom vremenskom roku za njihovo uspostavljanje i obimu raspoloživih kanala za javne servise i ostale emitere koji imaju nacionalnu frekvenciju u analognom sistemu. RTS podseća i da mnogi emiteri pre prelaska na digitalno emitovanje imaju više kanala od onog koji im je dodeljen zakonom o radiofuziji (RTS) ili odlukama RRA te će država morati da odluči kako će takve emitere tretirati prilikom prelaska na digitalno emitovanje.

Javni servis smatra, slično kao pet udruženja - ANEM, NUNS, UNS, NDNV i Local Press, da Nacrt Strategije treba dopuniti preciznim odredbama o must carry obavezi operatera i distributera bez čijih platformi, po mišljenju RTS-a, neće biti moguće pokriti teritoriju Republike Srbije digitalnim signalom pre 2020.

RTS nije imao primedaba na deo teksta Nacrta Strategije koji predviđa da RTS uvede nove programske sadržaje na jezicima onih manjina koje žive na području Srbije, izvan pokrajine Vojvodine, koje do sada nisu bile zastupljene u programima javnih servisa. Ovo je važno jer otvara vrata usvajanju primedaba nekih medija, narodnih poslanika, Nacionalnih saveta i pojedinaca koji su pozvali na uvođenje redakcija na manjinskim jezicima na RTSu. Time bi se sigurno zadovoljio bar deo potreba i prava manjinskih zajednica na informisanje na sopstvenom jeziku, na javnom servisu.

25. IMD Vesti Užice

IMD Vesti Užice zehtevaju ukidanje poreza na dodatu vrednost (PDV) na štampu zbog niske maloprodaje cene novina a visokih trošova štampe i papira, ukidanje PDV-a ili smanjenje stope PDV-a na usluge oglašavanja, posebno u lokalnim štampanim medijima, evidentiranje obaveze PDV-a na osnovu naplaćene a ne fakturisane realizacije i oslobađanje poreza na dodatu vrednost na usluge po osnovu projekata koje podržava i sufinansira Ministarstvo.

26. JPI Šumadija

Članovi većinskog SNS predlažu da se zaustavi i do sada neuspešna privatizacija javnih preduzeća za informisanje a da se Strategijom predvidi osnivanje regionalnih medijskih javnih servisa, kako bi se ispoštovali interesi građana u unutrašnjosti Srbije.

JPI „Šumadija“ u potpunosti podržava „Kragujevačku inicijativu“ i transformaciju neprivatizovanih javnih preduzeća za informisanje u regionalne javne servise, smatrajući da regionalni javni servisi obezbeđuju nepristrasnu uređivačku politiku, nezavisnu od političkih i ekonomskih centara moći.

27. JP Radio Subotica

JP Radio Subotica zahteva obustavljanje privatizacije i omogućavanje opštinama i gradovima da budu osnivači lokalnih i regionalnih RTV stanica, uz opciju da se vlasništvo može preneti na zaposlene u mediju ili prodati zaposlenima pod povoljnim uslovima, ukoliko ne postoji interes lokalne samouprave za vlasništvo nad lokalnim medijima. Dalje se predlaže da se uvede zakonska obaveza za opštine i gradove da u svojim budžetima planiraju redovna sredstva kojima bi se finansirali programski projekti RTV stanica, što bi važilo i za nacionalne savete nacionalnih manjina koji bi sredstva koja od države dobiju namenski za informisanje trebali da planiraju za finansiranje RTV stanica koje emituju programe na jezicima nacionalnih manjina.

28. SJU Radio Jugoslavija

SJU Radio Jugoslavija podseća da je Republika Srbija dana 08.06.2006 godine donela Odluku o vršenju osnivačkih prava u javnim preduzećima, javnim ustanovama i organizacijama u kojima je osnivačka prava imala Savezna Republika Jugoslavija te je od tog trenutka osnivač SJU Radio Jugoslavija, čime je došlo do formalnog izjednačavanja SJU radio Jugoslavija sa svim ostalim medijima čiji osnivač je Republika Srbija.

SJU Radio Jugoslavija se protivi ukidanju ovog medija i navodi primere Evropskih zemalja u kojima postoje svetski radio servisi.

Naglašava se da je isključivi način finansiranja ovakvih medija je iz budžeta, na osnovu ugovora sa državom. SJU prihvata kao jedno od mogućih rešenja koji postoji u praksi pripajanje javnom servisu. Međutim, SJU se zalaže i da se razmotri opcija u kojoj bi ovakav medij bio samostalni javni servis za informisanje inostrane javnosti i dijaspore, isključivo finansiran od strane države.

Stoga, SJU Radio Jugoslavija poziva na razmatranje opcije opstajanja svetskog radio servisa Republike Srbije kao samostalnog javnog servisa i da se kao takvo inkorporira u budući tekst medijskih zakona.

SJU Radio Jugoslavija smatra da je neprihvatljivo oročavanje rešavanja statusa kuće na rok od šest meseci, što je bezrazložno brže od drugih radnji i rokova predviđenih Nacrtom Strategije.

Na kraju, SJU se zalaže za ukidanje stava 2, tačke 3.6 Nacrta Strategije zbog neobrazloženog prejudiciranja načina rešavanja statusa SJU Radio Jugoslavije, a da pri tom nisu uzeta i druga rešenja prisutna u praksi.

29. TV Kanal 9, Novi Sad

TV Kanal 9 iz Novog Sada je eksplicitno tražio da se Nacrt Strategije dopuni obezbeđivanjem adekvatnih sredstava za efikasnim suzbijanjem nelegalnih emitera. Pet udruženja, ANEM, NUNS, UNS, NDNV i Local Press, takođe predlažu dopunu Nacrta Strategije jasnim i nedvosmislenim preuzimanjem obaveze države da se izbori i sa nelegalnim emiterima i kao odličan krajnji momenat za to vide momenat prelaska sa analognog na digitalno emitovanje televizijskog programa gde će jedan od uslova za mesto u multipleksu biti važeća dozvola za emitovanje programa, koju piratski emiteri neće imati.

Osim kršenja zakona, nelegalni emiteri dovode do nelojalne konkurencije, pre svega na tržištu oglašavanja.

Drugo, zahteva se dopuna Strategije zabranom emitovanja stranih programskih sadržaja koji su u suprotnosti sa našim pozitivnim propisima. Kanal 9 smatra da privatizaciju medija treba sprovesti odmah po usvajanju Nacrta Strategije, bez dodatnog roka. Kanal 9 podržava stav pet Udruženja da država treba da zaštiti programske sadržaje na jezicima nacionalnih manjina, a ne medije, kao i da zaštita programskih sadržaja nema nikakve veze sa vlasništvom medija. Istovremeno, Kanal 9 je upozorio na čestu zloupotrebu pojma televizije koja emituje program na jezicima nacionalnih manjina u praksi, s obzirom da ne postoji zadata kvota emitovanja programa na jezicima manjina da bi bila svrstana u kategoriju emitera koji emituju takvu vrstu programa, te se predlaže da se Strategijom utvrdi koliko programa na jezicima nacionalnih manjina jedna televizija mora da emituje i proizvodi, kako bi mogla biti svrstana u ovu kategoriju.

Pet udruženja i Kanal 9 se zalažu da se obezbedi pravna sigurnost za sve medije sa važećom dozvolom za emitovanje programa kako bi danom prelaska na digitalno emitovanje mogli da nastave da neometano pružaju audiovizuelne usluge. Udruženja dalje traže što hitnije usvajanje kriterijuma i obezbeđenje sredstava u budžetu za podelu digitalnih prijemnika najugroženijim kategorijama stanovništva. Udruženja podsećaju i da je neophodno utvrditi jasne kriterijume, kako zakonskim tako i podzakonskim aktima, po kojima će se birati operatori multipleksa, kao i način ulaska emitera u multipleks. Kao neophodno se traži predviđanje vraćanja dela sredstava ostvarenih od digitalne dividende medijskom sektoru po modelu projektnog finansiranja.

Kanal 9 dalje zahteva da Strategija precizno utvrdi da pravo na dozvolu za digitalno emitovanje mogu dobiti samo emiteri sa važećom dozvolom za emitovanje programa, tj mora biti uskraćeno onim medijima koji nelegalno emituju program do uvođenja digitalizacije. Za medije je izuzetno važno da pre prelaska na analogno emitovanje programa navede visinu troškova digitalnog emitovanja, kao i da se od države očekuje da se obaveže da pristup multipleksu do isteka važećih dozvola emitera neće koštati više nego što trenutno košta analogno emitovanje, a da nakon isteka dozvola ovi troškovi ne budu iznad nivoa koji bi mogao da ugrozi egzistenciju medija. Još jedna bitna sugestija ovog medija tiče se „must carry“ pravila koje je zaista neophodno dopuniti u Strategiji. Konkretno, kada televizija dobije dozvolu i pravo na emitovanje programa na određenom području, to podrazumeva pravo na emitovanje na svim platformama na tom području. Zbog toga Strategiju treba dopuniti obavezom svih emitera i distributera programa, bez obzira na platformu sa koje vrše emitovanje ili distribuciju programa, da emituju i distribuiraju programe onih emitera koji imaju dozvolu, na području na kojem imaju dozvolu, uz saglasnost ovih medija i obavezu tog drugog emitera ili distributera da ne menja programski sadržaj medija kojeg emituje ili distribuiraju. Udruženja takođe traže dodatne garancije kojima bi se osujetilo da kablovski distributivni sistemi postanu novo usko grlo i mesto na kojima bi se osujećivao dotur signala emitera sa važećim dozvolama do svojih gledalaca. Udruženja predlažu da se propišu minimalne kvote lokalnih i regionalnih programa u kablovskim sistemima u konkretnim regionalnim i lokalnim zajednicama, uz privilegovanje emitera sa dozvolama za zemaljsko emitovanje, a kako bi se i na taj način obezbedilo da potreba građana za informisanjem o regionalnim i lokalnim zbivanjima bude zadovoljena.

6. Pojedinci:

30. Siniša Isakov

Siniša Isakov, koji je u međuvremenu postao novoimenovani Direktor RTV Vojvodine, hvali način na koji Nacrt Strategije pristupa problemu obezbeđenja finansijskih sredstava za javne servise i napominje da se na taj način obezbeđuju stabilniji prihodi i ojačava nezavisna pozicija javnih servisa. Isakov predlaže i zakonom preciznije uređenje obaveze plaćanja pretplate u cilju bolje naplate, kao i da se za izbegavanje ove građanske obaveze predvide strožije sankcije.

Isakov dalje predlaže da država obezbedi odgovarajući objekat za proizvodnju televizijskog programa pokrajinskog javnog servisa, kako bi ta televizija mogla da odgovori na aktuelne potrebe građana AP Vojvodine, ali i tehnološkom razvoju, digitalizaciji i osvajanju novih medijskih platformi. Kao argument za to, Isakov navodi da su objekti na Mišeluku tokom sedamdesetih i osamdesetih godina izgrađeni isključivo iz sredstava radio-televizijske preplate prikupljene u AP Vojvodini, bez korišćenja budžetskih ili nekih drugih sredstava. Zbog toga je potpuno bez ekonomskog i svakog drugog osnova očekivati da se ti objekti mogu nadomestiti ponovnim finansiranjem iz pretplate građana.

Konvergencija regulatornih tela nije primerena aktuelnoj situaciji na tržištu komunikacionih i medijskih usluga, smatra Isakov, uz napomenu da je spajanje regulatornih tela složen proces koji je potrebno brižljivo planirati i koordinirano voditi, a za koji pogodno vreme nastupa nakon okončane digitalizacije zemaljskog televizijskog emitovanja. Stoga Isakov predlaže da je pogodno vreme za započinjanje konvergencije regulatornih tela na samom kraju važenja predložene Strategije ili nakon njenog okončanja.

Ovaj predlog bi bilo vrlo smisleno dodati, radi pojašnjenja, Nacrtu Strategije. Posebno zato što su i članovi radne grupe bili svesni činjenice da su u oba regulatorna tela (RRA i RATEL) tek u prvoj polovini 2011 izabrani članovi Upravnog odbora kojima mandat traje od 2 do 5 godina, te stoga i istek mandata članova treba imati na umu za finalno spajanje ovih tela.

Na kraju, Isakov predlaže da Strategija zadrži radni naslov iz javne rasprave: "Strategija razvoja medija u Republici Srbiji".

31. Dejan Popović

Komentari Dejana Popovića su objavljeni na 29 strana, kombinujući različite datume kada su komentari poslani putem elektronske pošte, različite načine komentarisanja pojedinih delova Nacrta Strategije iz priložena pisma poslata na adresu rubrike u dnevnom listu „Politika“ – „Medju nama“ koja su poslata i na adrese različitih institucija.

S obzirom da se Dejan Popović već godinama oglašava u javnim raspravama povodom medijskog i regulatornog okvira elektronskih komunikacija, na ovom mestu se čini važnim da se izdvoje sledeći predlozi:

Popović daje detaljnu analizu izraza „javni interes“ predlažući da se on preformuliše u „interes javnosti“ da zna.

Dalje, predlaže se da se institucionalno spajanje regulatornih tela iz oblasti radiodifuzije i elektronskih komunikacija predvidi Akcionim planom za sprovođenje Strategije.

Popović se pridružuje debati koju su otvorila regulatorna tela i javni servis Republike Srbije a tiče se preformulisanja izraza „pretplata za javni servis“, u neki drugi, pravno obavezujući termin – Popović predlaže „naknada“ dok regulatorna tela sugerišu „doprinos“ želeći da naglase obaveznost naplate.

Primećuje da Nacrt Strategije treba dopuniti utvrđivanje obaveze operatora kablovskih distributivnih sistema da pružaju paket usluga koji obuhvata reemitovanje lokalnih radiodifuznih signala kao i obavezu emitera da svoje sadržaje nude operatorima pod nediskriminatornim uslovima.

I na kraju zaključuje da procesu izrade Nacrta Strategije nedostaje odluka nadležnog Ministarstva sa navođenjem razloga za prihvatanje ili odbacivanje pojedinih primedbi, predloga i sugestija

Zaključak

Iako napisana u kratkom roku, Nacrt strategije je prvi dokument u oblasti javnog informisanja u Republici Srbiji, pisan u obliku Strategije o kome je stručna i šira javnost dobila mogućnost da se izjasni. Radna grupa je tekst i pisala sa idejom da će tekst tokom javne rasprave sigurno biti modifikovan i poboljšavan. Zbog toga je važno istaći da je prva pozitivna strana javne rasprave o Nacrtu strategije - da je javna rasprava uopšte održana. Zatim da je održana ne samo deklarativno, već i na terenu, organizacijom šest okruglih stolova u Nišu, Novom Sadu, Kragujevcu, Beogradu, Novom Pazaru i Čačku. Možda i najveća prekretnica jeste da su pristigli komentari na Nacrt strategije učinjeni dostupni javnosti na veb sajtu Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva, uz objavljivanje video zapisa sa održanih okruglih stolova.

Zbog toga stručna i šira javnost sa pravom očekuju da Ministarstvo kulture, informisanja i informacionog društva nastavi da sledi dosadašnji duh transparentnosti i izađe sa konačnom verzijom Nacrta Strategije pre njenog konačnog slanja na usvajanje Vladi Republike Srbije, kako bi javnost imala uvid za koja od predloženih rešenja se Ministarstvo na kraju opredelilo. Bilo bi korisno i da Ministarstvo obrazloži razloge za prihvatanje ili odbacivanje pojedinih primedbi, predloga i sugestija iznetih u javnoj raspravi.

Još jedan doprinos javnosti pisanja Nacrta Strategije, bio bi spisak dokumenata koji su korišćeni prilikom izrade Nacrta Strategije koji su ostali u posedu nadležnog Ministarstva.

Ispod je pokušaj sublimacije najvažnijih tema, koraka i zadataka koji čekaju državu kako bi sređivanje situacije u oblasti javnog informisanja konačno urodilo plodom. Kao rezultat celokupne analize Nacrta Strategije i svih pristiglih komentara, pobrojani su osnovni postulati koji treba ili da ostanu u Nacrtu Strategije, ili da u njoj tek pronađu svoje mesto:

1. Potpuno povlačenje države iz vlasništva u medijima, osim javnih servisa RTS i RTV.
2. Pronalaženje adekvatnih mehanizama zaštite medija koji emituju program na jezicima manjina, od kojih bi jedan mogao biti utvrđivanje obaveznih kvota za emitovanje na jezicima manjina prilikom dodeljivanja dozvole za emitovanje programa.
3. Transparentnost vlasništva u medijima, kako je predviđeno Nacrtom Strategije.
4. Sprečavanje nedozvoljene medijske koncentracije, na način opisan Nacrtom Strategije.
5. Ostati pri predloženoj definiciji javnog interesa, uz određivanje testa javnog interesa prilikom utvrđivanja medijske koncentracije i korišćenje definisanja javnog interesa kao uslova za projektno finansiranje medija od strane države.
6. Utvrđivanje olakšica za uvoz osnovnih sredstava i repromaterijala neophodnih i za postojanje elektronskih javnih glasila, a ne samo onih za štampane medije (kamere, mikrofoni, miksete, rasveta, trake i drugo).

7. Utvrđivanje obaveze dominantnih operatora platformi da prenose određeni sadržaj („must carry“) i obaveze dominantnih pružalaca medijskih usluga da svoje sadržaje nude operatorima pod nediskriminatornim uslovima („must offer“). Propisati nadležnost regulatornog tela za sadržaj programa u okviru kablovskog distributivnog sistema, kako bi se izbeglo da se putem kablovskih platformi emituju programi zabranjeni pozitivnim propisima Republike Srbije (astrolozi, kvizovi i slično).
8. Propisivanje minimalnih kvota lokalnih i regionalnih programa u kablovskim sistemima u konkretnim regionalnim i lokalnim zajednicama, uz privilegovanje emitera sa dozvolama za zemaljsko emitovanje.
9. Preciziranje datuma početka i način vođenja konsultacija o mogućoj konvergenciji regulatornih tela u Akcionom planu Nacrta Strategije.
10. Utvrđivanje pravnog osnova kojim bi se već izdate dozvole za analogno emitovanje programa na određenom području promenile nakon digitalizacije u delu koji se odnosi na područje emitovanja, budući da je reč o stečenom pravu čija se sadržina ne može menjati bez saglasnosti njegovog imaooca.
11. Inkorporisanje svih sugestija Saveta za borbu protiv korupcije, a posebno one o neophodnosti javnosti podataka o pravim vlasnicima medijima, posebno u onim slučajevima gde su krajnji vlasnici u ošor zoni, ograničavanju budžeta državnih institucija za reklamiranje i promociju, da Vlada Republike Srbije u okviru svoje Kancelarije za saradnju sa medijima osnuje odeljenje za video snimanje i pres kliping, i druge.
12. Rešenje otvorenih pitanja koja je RTS naveo u svojim komentarima, a posebno način finansiranja javnih servisa uz utvrđivanje metodologije naplate pretplate, sankcionisanja i načina kontrole naplate, kao i način određivanja tarifnog sistema pristupu multipleksu za javni servis.

Nadležno Ministarstvo i Vladu Republike Srbije sada čeka težak rad. Usvajanje Strategije je samo prvi korak, dok je tek njena implementacija pravi pokazatelj spremnosti države na ozbiljnu reformu medijskog sektora. Zbog toga se nadležnom Ministarstvu predlaže što skoriji početak rada na brzom i kvalitetnoj harmonizaciji medijskog zakonodavstva Republike Srbije sa standardima Evropske Unije. Tek će novi zakonski okvir postaviti temelje za rešenje svih otvorenih pitanja u oblasti medija u Republici Srbiji, a njegova primena dovesti do potpunog uvođenja reda u ovu oblast.

Autor analize:

mr Jelena Surčulija, Fakultet političkih nauka;

Koordinatorica radne grupe koja je izradila Nacrt Medijske strategije.

U Beogradu, 09. avgust 2011.